Sosiaali- ja terveysministeriö
Neuvotteleva virkamies Anu Kangasjärvi
Ylimatemaatikko Tapio Isolankila
Erityisasiantuntija Ritva Liukonen

Sosiaali- ja terveysministeriön lisäselvitys päätoimisesti ilman opintoetuutta opiskelevista opiskelijoista (HE 116/2025 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä lisäselvityksen siitä, miten hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta (HE 116/2025 vp) ehdotettu ensisijaisen etuuden hakemisvelvoite ja kokoaikatyötä hakevaksi työnhakijaksi ilmoittautumisvelvoite koskisivat opiskelijoita kesäisin.

Pääsääntö opiskelijoiden osalta olisi, että jos opiskelija ei saa ensisijaista etuutta opintoihinsa, kuten opintotukea, hänen tulisi ilmoittautua kokoaikatyötä hakevaksi työnhakijaksi työvoimapalveluihin ja hakea työttömille henkilöille ensisijaiseksi etuudeksi tarkoitettua työttömyysetuutta. Esitys sisältää kuitenkin poikkeuksen sellaisen opiskelijan osalta, joka opiskelee ensimmäistä ammatillisia valmiuksia antavaa tutkintoaan. Sellainen opiskelija ei olisi velvollinen ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi työvoimaviranomaiselle ennen kuin olisi kulunut kolme kuukautta hänen opiskelunsa aikaista toimeentuloa turvaamaan tarkoitetun etuuden päättymisestä. Kolmen kuukauden aikaa voitaisiin pidentää uudella kolmen kuukauden määräajalla, jos opiskelija esittää riittävän selvityksen opintojen etenemisestä määräaikana ja opinnot on mahdollista suorittaa loppuun vuoden kuluessa ensisijaisen etuuden päätymisestä. Määräaikaa voitaisiin pidentää kolmen kuukauden jaksoissa yhteensä enintään vuoden ajaksi. Tällä poikkeuksella pyritään antamaan toimeentulotuen osalta joustoa, jotta hakija saisi päätökseen ainakin yhden tutkinnon, mikä antaisi hänelle paremmat valmiudet työelämään.

Jos päätoiminen opiskelija ei saisi ensisijaista etuutta eikä edellä mainittu poikkeus tulisi sovellettavaksi, Kansaneläkelaitos antaisi toimeentulotukea hakevalle opiskelijalle kuukauden määräajan kokoaikatyönhakijaksi ilmoittautumiseen ja ensisijaisen etuuden hakemiseen. Mikäli opiskelija ei määräajassa tekisi häneltä vaadittuja toimia, toimeentulotuen laskelmassa perusosa huomioitaisiin hänen osaltaan 50 prosentilla alennettuna. Huomionarvoista on, että alentaminen koskisi vain perusosaa eikä esimerkiksi muina perusmenoina huomioitavia asumismenoja tai terveydenhuoltomenoja. Perusosan alentaminen jatkuisi niin kauan, kunnes hän olisi tehnyt häneltä vaaditut toimet, tai hänen elämäntilanteensa muuttuisi siten, ettei niitä enää tulisi häneltä edellyttää. Alentaminen voitaisiin kuitenkin tehdä vain, jos se ei vaarantaisi ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voitaisi pitää muutenkaan kohtuuttomana.

Kuukauden määräaika kokoaikatyönhakijaksi ilmoittautumiseen tulisi esityksen mukaan antaa myös silloin, kun opiskelija ei saisi kesäajalla opintotukea opintojen lomatauon vuoksi. Välttääkseen toimeentulotuen perusosan alentamisen opiskelijan tulisi käytännössä lakkauttaa opintonsa, jotta hän voisi siirtyä kokoaikatyötä hakevaksi työttömäksi työnhakijaksi ja saada työttömyysetuutta. Vaihtoehtoisesti opiskelijalla olisi mahdollisuus olla ilmoittautumatta, jolloin hänen toimeentulotuen perusosaansa alennettaisiin määräajan loppumisen jälkeen. Tällöin toimeentulotuen laskelmassa opiskelijan perusosa huomioitaisiin 50 prosentilla alennettuna. Perusosan alentaminen koskisi vain perusosaa eikä esimerkiksi muina perusmenoina huomioitavia asumismenoja tai terveydenhuoltomenoja. Mikäli opiskelija saisi kesän ajaksi kokoaikaisen työn tai voisi tehdä päätoimisia opintoja opintotuen turvin, ei häntä ohjattaisi ilmoittautumaan työnhakijaksi.

Edellä kuvattu selostus vaikutuksista opiskelijoiden löytyy lähes sanatarkasti myös hallituksen esityksestä kohdasta ”4.2.3.1 Vaikutukset ihmisryhmiin” ja sen alta kursiiviotsikon ”*Vaikutukset päätoimisiin opiskelijoihin*” alta, jossa on pyritty kuvaamaan myös tähän kirjoitettua laajemmin esityksen vaikutuksia opiskelijoihin.